

ชื่อเรื่อง การศึกษาการติดเชื้อและการมีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสตับอักเสบบีในเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยง
โรงพยาบาลมะเร็งลำปาง

Title HBV infection and HBV immunities among Lampang Cancer Hospit

ชื่อผู้เขียน บุญยานุช ชันไชยวงศ์ (วท.บ. เทคนิคการแพทย์)

บทคัดย่อ

การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีเรื้อรัง (Hepatitis B Virus, HBV) เป็นปัญหาสำคัญและเป็นสาเหตุการเกิดโรคมะเร็งตับ บุคลากรทางการแพทย์เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีมากกว่าประชากรทั่วไปเนื่องจากมีโอกาสสัมผัสเลือดและสารคัดหลั่งของผู้ป่วยที่ติดเชื้อขณะทำการหัตถการ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการติดเชื้อและการมีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสตับอักเสบบีในบุคลากรกลุ่มเสี่ยง โรงพยาบาลมะเร็งลำปาง เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาโดยศึกษาในบุคลากรทางการแพทย์ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีจากการปฏิบัติงานจำนวน 221 ราย ระยะเวลาที่ศึกษาดังแต่เดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน 2559 วิเคราะห์ตัวแปรโดยใช้สถิติพรรณนาและสถิติอนุมาน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มประชากรเป็นเพศหญิงร้อยละ 77.4 อยู่ช่วงอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 35.7 สังกัดเป็นกลุ่มภารกิจการจัดการพยาบาล ร้อยละ 70.6 และ ช่วงระยะเวลาการทำงานน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี เจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงส่วนใหญ่ไม่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี ร้อยละ 90.5 และไม่มีประวัติคนในครอบครัวติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี ร้อยละ 85.5 การมีประวัติคนในครอบครัวติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีและประวัติการมีภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบีมีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงโรงพยาบาลมะเร็งลำปางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) และเพศ ช่วงอายุ กลุ่มงาน ช่วงระยะเวลาการทำงานและประวัติสมาชิกในครอบครัวมีความความสัมพันธ์กับการมีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสตับอักเสบบีของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

คำสำคัญ: HBsAg, Anti -HBs

โรงพยาบาลมะเร็งลำปาง
กรมการแพทย์

บทนำ

การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีเรื้อรัง (Hepatitis B Virus, HBV) เป็นปัญหาสำคัญและพบได้ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศแถบเอเชียแปซิฟิก¹ ในประเทศไทยมีประชากรที่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีเรื้อรังร้อยละ 6-10² การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีมีความสำคัญมาก เนื่องจากไวรัสตับอักเสบบีทำให้เกิดการอักเสบของเซลล์ตับและทำให้เซลล์ตับตาย หากเป็นเรื้อรังจะเกิดพังผืด ตับแข็ง² นอกจากนี้ยังเป็นสาเหตุการเกิดโรคมะเร็งตับ³ ซึ่งในประเทศไทยพบมากเป็นอันดับ 1 ในเพศชายและอันดับ 3 ในเพศหญิง⁴

บุคลากรทางการแพทย์เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีมากกว่าประชากรทั่วไป⁵ เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์ต้องให้การดูแลรักษาผู้ป่วย รวมทั้งการทำหัตถการต่างๆซึ่งอาจส่งผลให้บุคลากรทางการแพทย์ได้รับเชื้อจากผู้ป่วย จากเครื่องอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ใช้กับผู้ป่วย จากเลือดสารคัดหลั่ง น้ำเหลืองของผู้ป่วยรวมทั้งจากอุบัติเหตุเข็มที่แทง ทั้งนี้หากบุคลากรทางการแพทย์ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีและไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้องอาจกลายเป็นผู้แพร่เชื้อสู่ผู้ป่วย หรือผู้ร่วมงานได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการติดเชื้อและการมีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสตับอักเสบบีในเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงโรงพยาบาลมะเร็งลำปาง

วัตถุประสงค์และวิธีการ

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา โดยศึกษาในกลุ่มประชากรคือ เจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีในโรงพยาบาลมะเร็งลำปาง จำนวน 221 ราย ช่วงเวลาที่ศึกษาตั้งแต่เดือนมกราคม 2559 ถึงเดือน มิถุนายน 2559 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ เพศ อายุ อายุการทำงาน การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี การมีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสตับอักเสบบี ประวัติสมาชิกในครอบครัวที่มีการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive) และสถิติอนุมาน (Chi-square test)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาการติดเชื้อและการมีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสตับอักเสบบีในเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงโรงพยาบาลมะเร็งลำปาง จำนวน 221 ราย เป็นเพศหญิงจำนวน 171 ราย (ร้อยละ 77.4) เพศชาย 50 ราย (ร้อยละ 22.6) ส่วนใหญ่อยู่ช่วงอายุ 31-40 ปี 79 ราย (ร้อยละ 35.7) รองลงมาช่วงอายุ 21-30 ปี 65 ราย (ร้อยละ 29.4) ช่วงอายุ 41-50 ปี 50 ราย (ร้อยละ 29.4) ตามลำดับ แบ่งตามหน่วยงานที่สังกัดเป็นกลุ่มภารกิจด้านการพยาบาล 156 ราย (ร้อยละ 70.6) กลุ่มงานภารกิจวิชาการและด้านการแพทย์ 53 ราย (ร้อยละ 24) กลุ่มภารกิจด้านอำนวยการ 12 ราย (ร้อยละ 5.4) ส่วนใหญ่อยู่ช่วงระยะเวลาการทำงานน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี มี 80 ราย (ร้อยละ 36.2) รองลงมาช่วงระยะเวลาการทำงานระหว่าง 16-20 ปี 47 ราย (ร้อยละ 21.3) (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงจำแนกตาม เพศ อายุ ประสบการณ์ การทำงานและกลุ่มงาน

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	50	22.6
หญิง	171	77.4
รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
อายุ (ปี)		
21-30	65	29.4
31-40	79	65.2
41-50	50	22.6
51-60	27	12.2
อายุเฉลี่ย 37.48 ปี		
ประสบการณ์ทำงาน(ปี)		
≤5	80	36.2
6-10	40	18.1
11-15	27	12.2
16-20	47	21.3
≥21	27	12.2
ประสบการณ์ทำงานเฉลี่ย 11.25 ปี		
กลุ่มงาน		
กลุ่มการพยาบาล	156	70.6
กลุ่มภารกิจด้านวิชาการและการแพทย์	53	24.0
กลุ่มอำนวยการ	12	54.0

สำหรับผลการตรวจไวรัสตับอักเสบบี พบว่า มีเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงที่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี 21 ราย (ร้อยละ 9.5) เจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงที่ไม่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี 200 ราย (ร้อยละ 90.5) (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยง จำแนกตามผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการของไวรัสตับอักเสบบี

ผลการตรวจไวรัสตับอักเสบบี (HBsAg)	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ผลการตรวจ Negative	200	90.5
ผลการตรวจ Positive	21	9.5

จากการศึกษาประวัติสมาชิกในครอบครัวของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยง พบว่า สมาชิกในครอบครัวไม่มีประวัติการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี 189 ราย (ร้อยละ 86.3) และสมาชิกในครอบครัวติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี จำนวน 13 ราย (ร้อยละ 5.9) (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงการจำแนกและร้อยละของประวัติสมาชิกในครอบครัวของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยง

ประวัติสมาชิกในครอบครัว ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ติดเชื้อ	13	5.9
ไม่ติดเชื้อ	189	85.5
ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ	19	8.6

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประวัติคนในครอบครัวกับผลการตรวจไวรัสตับอักเสบบี (HBsAg) ของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยง พบว่า มีเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงที่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีจำนวน 21 ราย นั้นมีประวัติคนในครอบครัวติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี จำนวน 5 ราย (23.8%) และไม่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี จำนวน 14 ราย(66.7%) ทั้งนี้เจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงที่ไม่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี จำนวน 200 ราย มีคนครอบครัวติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี จำนวน 8 ราย (4.0%) และไม่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี 175 ราย (87.5%) ทั้งนี้การมีประวัติคนในครอบครัวติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงโรงพยาบาลมะเร็งลำปางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.001) (ดังตารางที่4)

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างประวัติคนในครอบครัวกับผลการตรวจไวรัสตับอักเสบบี (HBsAg) ของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยง

ประวัติคนในครอบครัว	ผลการตรวจ HBsAg (เจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยง)		รวม	p-value
	HBsAg (บวก)	HBsAg (ลบ)		
	คนในครอบครัวไม่ติดเชื้อไวรัส HBsAg (ลบ)	14 (66.7%)		
คนในครอบครัวติดเชื้อไวรัส HBsAg (บวก)	5 (23.8%)	8 (4.0%)	13	<0.001
ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ	2 (9.5%)	17 (8.5%)	19	
รวม	21 (100%)	200 (100%)	221	

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีประวัติภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบีกับผลการตรวจไวรัสตับอักเสบบี พบว่า เจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงที่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี จำนวน 21 ราย ไม่มีภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบี ทั้ง 21 ราย (100%) และเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงที่ไม่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี จำนวน 200 ราย มีภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบี จำนวน 157 ราย (78.5%) และไม่มีภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบี 43 ราย (21.5%) ดังนั้น ประวัติการมีภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบีมีความสัมพันธ์กับผลการตรวจไวรัสตับอักเสบบี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.001) (ดังตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีประวัติภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบีกับผลการตรวจไวรัสตับอักเสบบี

ประวัติการมีภูมิคุ้มกัน (Anti-HBs)	ผลตรวจ HBsAg		รวม	p-value
	HBsAg (บวก)	HBsAg (ลบ)		
มีภูมิ (Anti-HBs)	0 (0%)	157(78.5)	157	<0.001
ไม่มีภูมิ (Anti-HBs)	21(100%)	43 (21.5%)	64	
รวม	21(100%)	200(100%)	221	

นอกจากนี้ ยังพบว่าเพศ ช่วงอายุ กลุ่มงาน ช่วงระยะเวลาการทำงานและประวัติสมาชิกในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการมีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสตับอักเสบบีของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) (ดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ กลุ่มงาน และช่วงระยะเวลาการทำงานกับผลการตรวจการมีภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบีของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยง

ปัจจัย	ผลตรวจ AntiHBs		รวม	p-value
	มีภูมิ	ไม่มีภูมิ		
เพศ				0.05
ชาย	30 (19.1%)	20 (31.2%)	50	
หญิง	127 (80.9%)	44 (66.8%)	171	
อายุ (ปี)				<0.001
21 – 30	33 (21.0%)	32 (50.0%)	65	
31 – 40	58 (36.9%)	21 (32.8%)	79	
41 – 50	44 (28.0%)	6 (9.4%)	50	
51 - 60	22 (14.0%)	5 (7.8%)	27	
กลุ่มงาน				<0.05
กลุ่มงานพยาบาล	119 (75.8%)	37 (57.8%)	156	
กลุ่มงานวิชาการ	30 (19.1%)	23 (35.9%)	53	
กลุ่มงานอำนวยการ	8 (5.1%)	4 (6.2%)	12	
ช่วงระยะเวลาการทำงาน(ปี)				<0.001
5	44 (28.0%)	36 (56.2%)	80	
6 – 11	31 (19.7%)	9 (14.1%)	40	
11- 15	20 (12.7%)	7 (10.9%)	27	
16 – 20	42 (26.8%)	5 (7.8%)	47	
21	20 (12.7%)	7 (10.9%)	27	
ประวัติสมาชิกในครอบครัว				<0.05
ไม่เป็น	140 (89.2%)	49 (79.0%)	189	
เป็น	5 (3.2%)	8 (12.9%)	13	

สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา

การมีประวัติคนในครอบครัวติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีและประวัติการมีภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบีมีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีของเจ้าหน้าที่กลุ่มเสี่ยงโรงพยาบาลมะเร็งลำปางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) และเพศ ช่วงอายุ กลุ่มงาน ช่วงระยะเวลาการทำงานและประวัติสมาชิกในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการมีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสตับอักเสบบีของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาความชุกและปัจจัยเสี่ยงของภาวะภูมิคุ้มกันต่อไวรัสตับอักเสบบีในบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาล ขอนแก่น⁵ ได้แก่ เพศ อายุ กลุ่มอาชีพบุคลากรทางการแพทย์ มีความสัมพันธ์ต่อภาวะภูมิคุ้มกันไวรัสตับอักเสบบี

เอกสารอ้างอิง

1. สมนึก สักขานุภาพ. การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีในผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี. วารสารคลินิก. 2549; 257: 407-15.
2. มาลินี ศรีคำม่วน. รู้จริงรู้ชัด ไวรัสตับอักเสบบี. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไกล่หมอ; 2551.
3. นริสา ตัณห์ชัย, พิศพรรณ วีระยิ่งยง, พัชรา สีหวรรณรงค์, ยศ ตีระวัฒนานนท์. ความคุ้มค่าของการตรวจคัดกรองโรคไวรัสตับอักเสบบีในประเทศไทย. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข 2556; 7: 440-51
4. สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. สถิติโรคมะเร็ง 2552-2554. กรุงเทพมหานคร: 2558.
5. จิรนนท์ จันทร์เมฆา. ความชุกและปัจจัยเสี่ยงของภาวะภูมิคุ้มกันโรคไวรัสตับอักเสบบีในบุคลากรทางการแพทย์. ศรีนครินทร์เวช

โรงพยาบาลมะเร็งลำปาง
กรมการแพทย์

โรงพยาบาลมะเร็งลำปาง
กสมการแพทย์